

به نام خدا

اظهار نظر کارشناسی درباره: «لایحه هدفمند کردن یارانه‌ها»

مقدمه

با تصویب یک فوریت لایحه هدفمند کردن یارانه‌ها در جلسه مورخ ۱۳۸۷/۸/۵ هیئت وزیران این لایحه (مشمتمل بر مقدمه توجیهی، ۱۴ ماده و ۱۴ تبصره) در تاریخ ۱۳۸۷/۱۰/۹ طی نامه‌ای از سوی رئیس‌جمهور و برای طی مراحل و تشریفات قانونی به رئیس مجلس شورای اسلامی ارائه شد. با مطرح شدن لایحه مذکور در جلسه علنی روز سه‌شنبه مورخ ۱۳۸۷/۱۰/۱۰ مجلس شورای اسلامی این لایحه را با قید یک فوریت به تصویب رسانید. پس از تصویب فوریت این لایحه در جلسه علنی مجلس لایحه مذکور جهت بررسی به کمیسیون ویژه طرح تحول اقتصادی (به‌عنوان کمیسیون اصلی) و سایر کمیسیون‌ها (به‌عنوان فرعی) ارسال شد. کمیسیون ویژه در کنار اخذ نظرات دیگر کمیسیون‌ها، با دعوت از اساتید، صاحب‌نظران و کارشناسان از جمله دفاتر تخصصی مرکز پژوهش‌های مجلس، نمایندگان بخش‌های خصوصی و فعالان اقتصادی و مدیران وزارتخانه‌ها، ارگان‌ها و نهادهای دولتی و غیردولتی، آثار اجرای لایحه هدفمند کردن یارانه‌ها را مورد بررسی قرار داد. در نهایت پس از تصویب کلیات لایحه در کمیسیون اصلی و چندین ماه بررسی جزئیات آن، لایحه مذکور به صحن علنی ارجاع گردید.

رویکردهای کلی لایحه دولت

رویکردهای اصلی لایحه هدفمند کردن یارانه‌ها به شرح ذیل است:

- اصلاح قیمت حامل‌های انرژی (به‌طوری که قیمت این حامل‌ها در طول سه سال حداقل کمتر از ۹۰ درصد قیمت‌های فوب خلیج فارس با احتساب هزینه‌های مترتب نباشد)، آب، کالاها و خدمات اساسی (پس از سه سال حداقل معادل قیمت تمام شده آنها باشد) با لحاظ برخی قیمت‌های ترجیحی در بخش‌ها و موارد خاص.

- صرف منابع حاصل از اصلاح قیمت حامل‌های انرژی، کالاها و خدمات اساسی در سه بخش خانوار (حداکثر تا ۶۰ درصد منابع آزاد شده به‌صورت پرداخت نقدی و غیرنقدی یا واگذاری سهام به جامعه هدف و اجرای نظام جامع تأمین اجتماعی)، بنگاه‌های تولیدی و ارائه‌کنندگان خدمات (حداکثر تا ۱۵ درصد منابع آزاد شده برای سرمایه‌گذاری در این بخش و در قالب سرمایه‌گذاری، پرداخت کمک‌های بلاعوض و یا یارانه سود تسهیلات و یا جوه اداره شده) و دولت (حداکثر تا ۲۵ درصد جوه خالص حاصل از اجرای این قانون را در جهت کاهش وابستگی اعتبارات هزینه‌ای دولت به نفت و جبران آثار اجرای این قانون بر اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌ها سرمایه‌ای) با هدف جبران آثار اجرای اصلاح قیمت‌ها در بخش‌های مذکور.

- تأسیس صندوق هدفمندسازی یارانه‌ها جهت واریز کردن منابع حاصل از اصلاح قیمت حامل‌های انرژی و کالاها و خدمات اساسی.

- موقوف‌الاجرا کردن تمام مواد قانونی مرتبط با الزام افزایش حقوق کارکنان دستگاه‌های اجرایی موضوع ماده (۱۵۰) قانون برنامه چهارم و مواد (۶۴) و تبصره آن و ماده (۱۲۵) قانون مدیریت و خدمات کشوری و ماده (۴۱) قانون کار از زمان ابلاغ این قانون.

مفاد کلی مصوبات کمیسیون ویژه

- اصلاح تدریجی قیمت حامل‌های انرژی، آب و کالاها و خدمات اساسی تا پایان برنامه پنج توسعه با لحاظ برخی قیمت‌های ترجیحی در بخش‌ها و موارد خاص.
- صرف منابع حاصل از اصلاح قیمت حامل‌های انرژی، کالاها و خدمات اساسی در سه بخش خانوار (حداکثر تا ۵۰ درصد منابع آزاد شده به صورت پرداخت نقدی و غیرنقدی به پنج دهک جمعیتی کشور)، بنگاه‌های تولیدی و ارائه‌کنندگان خدمات (حداقل تا ۳۰ درصد منابع آزاد شده برای سرمایه‌گذاری در این بخش و در قالب پرداخت کمک‌های بلاعوض و یا یارانه سود تسهیلات و یا وجوه اداره شده) و دولت (حداکثر تا ۲۰ درصد از منابع حاصل از اجرای این قانون در جهت جبران آثار اجرای این قانون بر اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای).
- جهت‌گیری برای اصلاح رویه فعلی پرداخت یارانه‌های آرد و نان و زمینه‌سازی تولید انبوه نان صنعتی.
- ایجاد حساب هدفمندسازی یارانه‌ها نزد خزانه‌داری کل کشور (به جای تأسیس صندوق هدفمندسازی یارانه‌ها).
- حذف ماده (۱۳) لایحه پیشنهادی مبنی بر موقوف‌الاجرا شدن الزام افزایش حقوق کارکنان دستگاه‌های اجرایی.
- تغییر برخی از عبارات و مفاد لایحه در خصوص چگونگی، نحوه جبران آثار اجرای لایحه و یا دامنه ارائه کمک‌ها و پرداخت‌های نقدی، غیرنقدی و یا تسهیلات به سه بخش خانوار، بنگاه‌ها و ارائه‌کنندگان خدمات و دولت.
- تعیین مقادیر حداقل و حداکثری برای درآمد حاصل شده از محل افزایش قیمت حامل‌های انرژی و کالاها و خدمات اساسی در سال اول اجرای قانون (با هدف جلوگیری از افزایش یکباره قیمت حامل‌های انرژی و کالاهای اساسی و وارد کردن شوک‌های تورمی بالا).

پیشنهاد‌های کارشناسی مرکز پژوهش‌ها

- با توجه به اینکه عمده مصوبات کمیسیون ویژه طرح تحول اقتصادی در خصوص مفاد لایحه هدفمند کردن یارانه‌ها از نظر کارشناسی مورد تأیید مرکز پژوهش‌های مجلس است، در زیر به برخی از مواردی که به اعتقاد کارشناسان این مرکز عدم لحاظ آنها آثار و تبعات نامطلوبی به دنبال دارد اشاره می‌شود:
۱. کاهش بازه حداقل و حداکثر مقادیر درآمدی حاصل از افزایش قیمت حامل‌های انرژی و کالاها و خدمات اساسی در سال اول اجرای قانون از حداقل ۱۰ و حداکثر ۲۰ هزار میلیارد تومان به حداقل ۵ و حداکثر ۱۵ هزار میلیارد تومان به دلیل کاهش شیب افزایش قیمت‌ها و در نتیجه کاستن از فشارهای تورمی.
 ۲. تغییر پنج دهک جمعیت هدف برای پرداخت‌های نقدی و غیرنقدی به دو دهک جمعیتی کشور به دلیل: اولاً کاهش آثار نامطلوب سیاسی، اجتماعی و فرهنگی این سیاست به ویژه در زمان قطع پرداخت‌ها، ثانیاً غیرقابل اتکا بودن اطلاعات اقتصادی خانوار برای شناخت پنج دهک جمعیتی کشور، ثالثاً بیشتر شدن مبالغ اختصاص یافته به خانوارهای واقعاً نیازمند و رابعاً امکان جبران آثار تورمی از طریق افزایش حقوق و دستمزد.
 ۳. اضافه کردن برخی از عبارات به مفاد برخی مواد لایحه در راستای کاهش آثار و تبعات احتمالی منفی حاصل از اجرای لایحه به ویژه در بخش‌های کشاورزی و صنعت، بخش‌های عمومی مانند شهرداری‌ها و ساماندهی یارانه‌های آرد و نان.